

Babalar, oğullar, utanç ve pişmanlık: Khaled Hosseini'nin *Uçurtma Avcısı* ve Orhan Pamuk'un *Kırmızı Saçlı Kadın*'ı

Abdullah Nejat TÖNGÜR¹

APA: Töngür, A. N. (2020). Babalar, oğullar, utanç ve pişmanlık: Khaled Hosseini'nin *Uçurtma Avcısı* ve Orhan Pamuk'un *Kırmızı Saçlı Kadın*'ı. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (19), 369-377. DOI: 10.29000/rumelide.752359.

Öz

Khaled Hosseini'nin *Uçurtma Avcısı* (2003) ve Orhan Pamuk'un *Kırmızı Saçlı Kadın* (2016) romanları, geçmişte işledikleri yüz kızartıcı eylemlerinden dolayı pişmanlık ve utanç duyan, acılarını dindirmek ve travmalarından kurtulmak için çareler arayan pek çok karakter tasviri ile olay örgüsü ve tema olarak oldukça paralellik göstermektedir. Hızla büyüyen İstanbul ve savaşta yakılmış-yıkılmış Kabil'in trajik değişiklikleri arka planda yer alırken, karakterlerin yaşamları kısırılık, uykusuzluk, ciddi hastalıklar gibi tıbbi sorunlarla daha da karmaşıklaşır ve sorunlarını kimseyle paylaşamayan karakterler edebiyatta teselli arar. Romanlardaki hakim olan tatsız atmosfer, hem eylemi gerçekleştirenleri hem de kurbanları farklı biçimlerde ve farklı derecelerde etkileyen ihanet duygusu ile daha da pekiştirilir. Baba katli ve evlat katlinin işlendiği Firdevsi'nin *Rüstem ve Sührab* ile Sofokles'in *Oidipus*'u gibi hikayelere sıklıkla yapılan atıflar ve göndermeler baskın olan utanç ve pişmanlık duygusunu artırır ve babalar ve oğullar arasındaki yürümeyen ilişkilerin altını çizer. Akın ve Baba'nın baba olarak şefkat, sevgi ve ilgi göstermedeki yetersizlikleri ve ilgisizlikleri baba vekili olarak betimlenen Mahmut Usta ve Rahim Han tarafından ancak kısmen telafi edilebilir ve Cem ve Amir uzun yıllar bu sevgisizliğin ceremesini çekerler. Her ne kadar işlerinde başarılı olsalar ve çok iyi evlilikler yapsalar da ne Cem ne de Amir geçmişlerinde sebep oldukları utanç verici eylemleri her ne kadar unutmaya çalışsalar da unutulabilir, çok uzun yıllar kimseyle paylaşabilir ve tam anlamıyla mutlu olabilir.

Anahtar kelimeler: Baba-oğul, utanç, pişmanlık, *Kırmızı Saçlı Kadın*, *Uçurtma Avcısı*

Fathers, sons, shame and remorse: Khaled Hosseini's *The Kite Runner* and Orhan Pamuk's *Kırmızı Saçlı Kadın* (The Red-Haired Woman)

Abstract

Khaled Hosseini's *The Kite-Runner* (*Uçurtma Avcısı*) (2003) and Orhan Pamuk's *The Red-Haired Woman* (*Kırmızı Saçlı Kadın*) (2016) show many parallelisms in plot and theme with their portrayal of several characters who are suffering with remorse and shame for the disgraceful acts they committed. who are seeking ways to alleviate their pain and to recover from their trauma. With the tragic transformation of two cities, war-torn Kabul and booming Istanbul in the background, the characters' lives are also complicated with medical problems like infertility, insomnia and severe diseases as the characters who are unable to share secrets attempt to find solace in literature. The prevailing grim atmosphere in the novels is further accentuated by particularly the sense of betrayal which agonizes both the victims and the perpetrators in different ways and to varying degrees. Repeated references and allusions to the stories like *Rostam and Sohrab* by Ferdowsi and *Oedipus*

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Maltepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İngilizce Öğretmenliği Programı (İstanbul, Türkiye), nejattongur@maltepe.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-1204-4399 [Makale kayıt tarihi: 26.04.2020-kabul tarihi: 20.06.2020; DOI: 10.29000/rumelide.752359]

Rex by Sophocles which cover patricide and filicide lines aggravates the dominant feeling of shame and regret, and underlines failing relationships between fathers and their sons. The inability and indifference of the father characters, Baba and Akın, to show affection, love and care for their sons is partially compensated by surrogate fathers like Rahim Khan and Mahmut Usta, and Cem and Amir suffer for long years. Although both Cem and Amir are successful in their occupations and make very good marriages, neither of them can forget about their shameful acts in the past, share it with anybody or be happy.

Keywords: Father-son, shame, remorse, *The Red-Haired Woman*, *The Kite-Runner*

Cevdet Bey ve Oğulları, *Kara Kitap*, *Sessiz Ev*, *Beyaz Kale*, *Benim Adım Kırmızı*, *Masumiyet Müzesi* ve *Kar* gibi çok sayıda çok satan roman yazan, bu romanları pek çok dile çevrilen ve 2006'da Nobel Edebiyat Ödülü kazanan Türk yazar Orhan Pamuk'un 2016'da basılan *Kırmızı Saçlı Kadın* adlı romanı ile *Ve Dağlar Yankılandı*, *Bin Muhteşem Güneş*, *Deniz Duası* romanları Türkçe dahil pek çok dile çevrilen Amerika Birleşik Devletlerinde yaşayan Tacikistan kökenli Afgan yazar Khaled Hosseini'nin 2003'de yayınlanan *Uçurtma Avcısı* adlı romanı hem tematik olarak hem de olay örgüsü düşünüldüğünde pek çok benzerlikler taşımaktadır. *Kırmızı Saçlı Kadın*, romanın kahramanı Cem'in seyahatleri nedeniyle bulunduğu Yunanistan ve İran'da geçen kısa anlar dışında İstanbul'un Beşiktaş ve Öngören semtleri ile Kocaeli'nin Gebze ilçesinde geçerken, *Uçurtma Avcısı'nın* farklı bölümleri Afganistan, Pakistan ve Amerika Birleşik Devletlerinde yer almaktadır. *Uçurtma Avcısı* 1975'de başlarken *Kırmızı Saçlı Kadın*'da olay örgüsü 1985'de başlar. Her iki romanda, karakterlerin sevdikleri insanlara farklı şekilde ihanet etmeleri sonucu hissettikleri büyük utanç ve bu utançı telafi etmek, affedilmek ve huzur bulmak için verdikleri mücadele temelinde olaylar sergilenmektedir.

Hoby'in de (2013) işaret ettiği gibi Hosseini, romanında sevdikleri insanlara ihanet ettiklerini düşündükleri için ıstırap ve utanç duyan ve bu nedenle kefareti karşılamak için çırpınan karakterleri sergiler. Nayepour da (2018) bu düşüncenin altını çizerek romandaki esas öykünün geçmişte işlenmiş büyük bir günahın arınma ihtimali ile affedilme ihtiyacı ile şekillendiğini belirtir (s.53). Romanda benzer sorunlardan mustarip karakterlerin ilki, romanda sadece 'Baba' olarak anılan roman kahramanı Amir'in babasıdır. Amir'in annesi olan karısı öldükten sonra, çocukluklarından beri aynı evde yaşadıkları uşağı Ali'nin karısı Sanaubar ile olan ilişkisi sonucu Sanaubar'un hamile kalması ve ikinci çocuğu Hassan'ı dünyaya getirmesi, Baba'nın hem uşağı ve aslında hayatı boyu yanında olan dostu Ali'ye karşı hem de Hassan'a karşı duyduğu mahcubiyetin ve utançın sebebidir. Büyük oğlu Amir gibi Hassan'ın da gözünün önünde yaşaması Baba'ya elbette ki küçük bir teselli olsa da, aslında Hassan'ın da kendi oğlu olduğunu açıkça kabul edememesi sadece Ali'ye karşı duyduğu utanç ve mahcubiyet ile değil sözü dinlenen ve saygı duyulan hayırsever bir işadama olarak tanınan Baba'nın çevresindeki insanların karşısında zor duruma düşme endişesi ile açıklanabilir.

Baba ve Baba'nın çevresinde gerçeği bilen Rahim Han gibi çok az sayıda kişinin bu durumu saklamak için çok dikkatli olmalarına ve çok özenli davranmalarına rağmen Baba, Hassan'a karşı sevgisini ve şefkatini çok da saklayamaz. Hassan, etnik kökeni ve babasının durumu nedeniyle okula gönderilmemesine ve Amir'in özel uşağı olarak çalışmasına rağmen, Baba, mümkün olduğunca gayrimeşru oğlu Hassan'a da meşru oğlu Amir'e davrandığı gibi davranmaya ve onu da incitmeye ve ayırmamaya gayret eder. Doğum günü hediyesi vermek bahanesi ile tavşan dudaklı olan Hassan'ın tedavisi için Hindistan-Yeni Delhi'den ücretini ödeyerek bir cerrah getirip ameliyat ettirmesi de aslında sürekli olarak duyduğu suçluluk hissini bastırmak için bir çaba olarak ortaya çıkar. Baba'nın Hassan'a düşkünlüğü o kadar barizdir ki Baba'nın sevgisini paylaşmak zorunda kaldığını hisseden

Amir bile Baba'nın Hassan'a yakınlığını ve ilgisini kıskanmaya başlar. Aslında Baba'nın Hassan doğduktan sonra tüm masraflarını üstlenerek büyük bir yetimhane yaptırması ve kendisinden yardım isteyen hemen herkese maddi ve manevi olarak yardımlarda bulunması da büyük utancını ve suçluluğunu azaltma çabası ve hatta geçmişinde işlediği ayıbın bir nevi kefareti olarak da görülebilir.

Sadece Baba'nın değil diğer karakterlerin de utanç verici olduğunu düşündükleri davranışlarından ve eylemlerinden kaynaklanan travmalarla baş etme çabaları ve pişmanlıkları da Hosseini'nin romanın odak noktası olur (O'Brien, 2018, s.7). Amir'in, Hassan'ın kendi kardeşi olduğunu bilmemesi ve bu gerçeği yıllar sonra Rahim Han'dan öğrenmesi daha önce söz edildiği gibi babasının Hassan'a gösterdiği yoğun ilgiyi sadece kıskanmasına yol açar. Bununla birlikte kendi doğumu esnasında annesinin aşırı kan kaybından dolayı vefat etmesinin de babasının kendisinden nefret etmesine yol açtığına inanır. Annesinin ölümünden dolayı kendisini sorumlu görmesi ve babasının kendisini suçladığını düşünmesi Amir'in çocukluk yıllarındaki en büyük travmalarından biri olur. Kişisel uşağı olmasının yanı sıra en iyi arkadaşı da olan Hassan'ı, Baba'nın ameliyat ettirmesinde bile mutlu olmak yerine kendine ve babasına olan öfkesi artar çünkü "keşke benim de, Baba'nın acıma duygularını harekete geçirecek bir yara izim olsaydı" diye hayflanır ve bunun haksızlık olduğunu Hassan'ın tavşan dudaklı doğmak dışında "Baba'nın sevgisini, ilgisini hak edecek bir şey yapmadığına" inanır (Hosseini, 2003, s.47). Babasının ona hitap ederken 'can' terimini hiç kullanmaması da onu içten içe üzer ve babasına öfke duyar.

Ayrıca babasının beklentisinin aksine hiçbir zaman güçlü, dayanıklı ve spora yetenekli bir çocuk olamaması karşısında babasının hayal kırıklığını görmesi de Amir için bir başka suçluluk kaynağı olur ve teselliye edebiyatta ve okulda düzenlenen şiir yarışması olan *Sherjangi*'de bulur. Mevlana'nın, Hayyam'ın ve Hafız'ın dizelerini ezbere bilmekte ve şiir yarışmalarında rakiplerini kolaylıkla alt edebilmektedir. Oldukça eğitilmiş bir kadın olan annesinin eşyaları arasında bulduğu Ian Fleming, Victor Hugo, Jules Verne, Sadi ve Mark Twain kitaplarıyla birlikte tüm harçlığını kitaplara yatırmaya başlar ve böylece "baba[sın]ın kayıtsızlığından kaçıp, ölmüş anne[sin]in kitaplarına sığın[arak]" huzur bulabilir (Hosseini, 2003, s.21).

Fakat ne şiir yarışmalarında gösterdiği başarı ne de ilk hikayesini yazması karşısında babasından beklediği olumlu tepkiyi görememesi, her geçen gün yaşadığı hayal kırıklığını ve suçluluk duygusunu artırırken kışları düzenlenen uçurtma turnuvası "aynı evlerde ama farklı dünyalarda yaşadıklarına" inandığı babası ile arasındaki "buzların azıcık da olsa erimesine" yol açtığını düşünmeye başlar (Hosseini, 2003, s.50). Çünkü nihayet babasının beklediği ve "hayal ettiği erkek evlat" gibi olmak fırsatını yakaladığını düşünür (Hosseini, 2003, s.21). Hassan'ın çevredeki en iyi uçurtma avcısı olduğunu bilen ve babasına kendini ispatlamak için can atan Amir, babasının yıllar önce yaptığı gibi turnuvayı kazanarak babasının kendisini annesini öldürmesini affedebileceğini ve böylelikle de utancından ve suçluluk duygusundan kurtulabileceğini umarak büyük bir ciddiyetle Hassan'la yarışmaya hazırlanır. Ama bu yarışma ona şampiyon oldukları için büyük mutluluk yaşatırken, beklentisinin tam aksine aynı zamanda ömrü boyunca kendisini rahatsız edecek pişmanlık ve utancın da vesilesi olur. Çünkü adet olduğu üzere en son kestikleri uçurtmayı yakalamak için bu uçurtmanın peşinden koşan Hassan'ı, Assef ve çetesi bir kuytuda kıştırır. Daha önce de Hassan ve Amir'i tehdit eden ve ancak Hassan'ın sapanını çıkararak Assef'i tehdit etmesiyle kurtulabildikleri Assef ve çetesinden tek ve hazırlıksız yakalanan Hassan bu kez kaçamaz ve Hassan'a, Assef diğer iki arkadaşının yardımıyla tecavüz eder. Hassan kadar hızlı koşamayan Amir olay yerine geldiğinde müdahale etmek yerine olup biteni korkuyla uzaktan izler.

O'Brien'in da (2018) altını çizdiği gibi bu feci olaydan kaynaklanan üzüntü, pişmanlık ve utanç Amir'i hayat boyu etkisine alacak bir travmanın da başlangıcı olur (s.5). Tecavüz edilme bahasına indirdikleri uçurtmayı Assef'e vermeyen ve arkasından kan damlayarak gelen Hassan'ın büyük fedakarlığı, hiçbir şeyden haberi yokmuş ve olup biteni görmemiş gibi davransa da Amir'e, kendisine ömür boyu musallat olacak suçluluk duygusunu en can acıtıcı şekilde yaşatmaya başlar. Önce acısını ve utancını azaltmak için Hassan'ı her zaman gittikleri nar ağacının yanına götürerek kendisine nar atmaya zorlar ve böylelikle Hassan'ın vereceği fiziksel cezanın utancının azalacağını umar. Ama Hassan ne kendisine nar atan Amir'e karşılık verir ne de kendisine olan bitenden şikayetçi olur. Bir türlü huzur bulamayan depresif ruh hali içindeki Amir, doğum gününde gelen hediyelere de kayıtsız kalır. Özellikle babasının verdiği hediyeleri "kan parası" olarak niteler ve "turnuvayı kazanmamış olsa babasının ona asla böyle bir parti düzenlemeyeceğini" düşünmeye başlar (Hosseini, 2003, s.104). Doğum günü partisinde Hassan'ın tecavüzçülerine hizmet etmek zorunda olması ve Ali'nin o kadar parasızlığına rağmen kendisine sevdiğini bildiği için yeni bir cilt *Şehname* vermesi Amir'in yaşadığı gerginliği ve utancı daha da artırır.

Hassan'ın suskunluğu ve tepkisizliğine bu olaydan sonra yaşadığı ruhsal çöküntü de eklenince Amir onu her gördüğünde yaşadığı suçluluk ve pişmanlıktan kurtulmak için çözüm ararken, çocuk aklı onu çok daha kötü bir çabanın içine sürükler. Babasının ona yeni aldığı saatini Hassan'ın yatağının altına saklar ve babasına şikayet eder. Babası Hassan'ın yatağının altında Amir'in saatini bulunca Amir'in beklentisinin aksine Hassan çalmadığı halde Amir'i zor durumda bırakmamak için bir kez daha fedakarlık yapar ve çalmadığı halde çaldığını söyler. Bu durumda Amir bir kez daha ıstırabını hafifletmek yerine daha da kötü bir sonuçla karşılaşır çünkü Ali böyle bir durumda çocukluğundan beri yaşadığı evde daha fazla yaşamayacağını söyleyerek Baba'nın tüm ısrarlarına rağmen Hassan ile evden ayrılır. Hem Baba hayat boyu yanında olan Ali'nin güvenini boşa çıkarmış hem de Amir en iyi dostu olan Hassan'a zor durumda yardım etmediği gibi hırsız durumuna düşmesine ve evden ayrılmasına sebep olmuştur. Dahası Amir, Hassan'ın tecavüze uğrarken kendisinin izlediğini bildiğini ama yalanını da tepkisizliğini de hiç yüzüne vurmadığını anlar. Bu Amir ve Hassan'ın birbirlerini son görüşü ve Amir'in varlığını çok sonra öğrendiği yeğenini yaklaşık 20 yıl sonra Taliban'dan kurtarıp bir parça utancından ve ayıbından kurtulabilene kadar ki sıkıntılı döneminin de başlangıcı olur.

1981'de Afganistan'ın Sovyetler Birliği tarafından işgal edilmesi üzerine Baba ve Amir, önce Pakistan'a oradan da Fremont-Kaliforniya'ya kaçarlar. Baba için hayatını geçirdiği ülkesini, servetini ve tüm arkadaşlarını geride bırakarak yeni bir ülkeye kaçmak ve neredeyse sıfırdan bir düzen kurmak çok acı verici olsa da Amir için yeni bir başlangıç, unutmama ve "anılarını gömeceği yer" olur (Hosseini, 2003, s.132). Çünkü Fremont, "Tavşan dudaklı hayaletlerin doldurduğu bir kent" olan Kabil'den çok farklı olarak "hayaletlerin, anıların, günahların bulunmadığı bir yer" olduğu için ona sürekli utanç verici davranışlarını hatırlatmaz (Hosseini, 2003, s.140).

Afganistan'dan kaçtıktan tam 20 yıl sonra, babasının en yakın arkadaşı Rahim Han'ın kendisini telefon ile arayıp acil bir mesele olduğunu söyleyerek ve "yeniden iyi biri olmak mümkündür" demesi üzerine Pakistan'a gidince hiç bilmediği gerçeği yani Hassan'ın kendi kardeşi olduğunu öğrenir (Hosseini, 2003, s.196). Aynı geçen zamanda Hassan'ın evlendiğini, Amir'in en sevdiği eser olan *Şehname*'den esinlenerek Sührab adını verdikleri bir erkek çocukları olduğunu, Baba'nın evini emanet ettiği Rahim Han'ın ısrarı ile bu eve taşındıklarını, ancak hem Hassan hem karısının Taliban tarafından öldürüldüğünü ve Sührab'ın da bir yetimhaneye götürüldüğünü öğrenir. Rahim Han, Amir'e içinde Hassan'ın oğlu Sührab ile bir fotoğrafının da olduğu Hassan'ın Amir'e yazdığı bir mektubu da verir. Teredditle mektubu açan Amir içinde sadece özlem ve sevgi sözcükleri bulunca bir kere daha

çocukluğunda işlediği utanç verici işlerden dolayı azap duyar. Ancak Rahim Han'ın ona yeğenine sahip çıkmak ve onu "sırf kendi günahlarının değil, baba[sın]ın da kefareti için" çağırdığını anlar ve her türlü tehlikeyi göze alarak suçluluk duygusu ve pişmanlığından kurtulmak için Afganistan'a gider (Hosseini, 2003, s.231).

Hosseini'nin romanında pişmanlık ve utanç duyanlar sadece Baba ve Amir değildir. Baba'nın en sadık hizmetkârı olan Ali'nin zaten sakatlık ve hastalıklardan dolayı zor olan hayatı, adı kötü anılan bir kadın olan Sanaubar ile her türlü dedikoduyu göze alarak "amcasının lekelenen adını kurtarmak için" evlendiği için daha da zorlaşmıştır (Hosseini, 2003, s.10). Karısının, en güvendiği insanlardan olan Baba'dan hamile kalıp bir de çocuğunu doğurmasının "bir Afgan erkeğine yapılabilecek en çirkin hakarete, aşağılanmaya" maruz kalan Ali için ne kadar katlanılmaz bir durum olduğunu, Amir yıllar sonra fark etmiştir (Hosseini, 2003, s.231). Üstüne üstlük Sanaubar'ın Hassan'ın doğumundan bir hafta sonra "çoğu Afgan'ın ölümden de beter dediği bir alinyazısı yüzünden" gezici bir kumpanya ile kaçmasının çok aldırma görünse de Ali için ne kadar zor olduğunu da fark eder Amir (Hosseini, 2003, s.6-7).

Öte yandan Sanaubar da zamanında yaptığı hatalar yüzünden büyük bir pişmanlık duyduğu için hiç beklenmedik bir anda Hassan'ın karısı hamileyken çıkıp gelmiş ve dört yıl sonra ölene kadar torununa bakmış, oğlu ile gelinine yardımcı olmuş yani bir şekilde utancını hafifletmeye çalışmıştır. Amir'in karısı Soraya da 18 yaşında iken bir Afgan genci ile kaçmasından dolayı derin bir pişmanlık duyar ve evlenmeden hemen önce bu durumunu Amir'e söyleyerek olası bir takım sorunların önüne geçer. Tıpkı Baba'nın toplum önünde itibarını korumak için çok dikkatli davranması gibi Soraya'nın babası General Taheri de hem kendisinin hem ailesinin zor durumda kalmaması için son derece dikkatli davranmaktadır. Zamanında çok iyi şarkı söyleyebilen karısına evlenmeden önce başkalarının önünde asla şarkı söylemeyeceğine söz verdirdikten sonra evlenmesi ve kızına ilgisini sezdiği anda Amir'i uyarması hep itibarını koruma çabalarıdır.

Kırmızı Saçlı Kadın'daki pek çok karakter de *Uçurtma Avcısı*'ndakilere benzer şekilde sevdiklerinin güvenini boşa çıkarır, sevdiklerinin beklentilerinin tersine davranır ve bu davranış ve eylemlerinden dolayı utanç ve pişmanlık duyar. Tıpkı Amir gibi, *Kırmızı Saçlı Kadın*'ın kahramanı olan Cem de, daha 16 yaşında iken adının Gülcihan olduğunu çok sonra öğrendiği, kırmızı saçlı kadın olarak tanımladığı ve yaşı kendisinin iki katı olan kadınla yaşadığı hızlı ve tutkulu ilişki ile başlayan bir pişmanlık sarmalına girer. Sadece Gülcihan'ın kendisinden büyük olması değil, Gülcihan'ın eşiyile tanışmış olması da Cem'in kendini suçlaması için bir başka sebeptir. Öngören'de cıraklığını yaptığı kuyucu Mahmut Usta'nın kaza ile olsa da, usta metrelerce aşağıda çalışırken üzerine içi kum dolu bir kovayı düşürdükten sonra büyük bir telaşe ve panikle kaçması ve ustasını ölüme terk etmesi Cem'in çok uzun yıllar utanç ve pişmanlık duymasının sebebi olur. "Ustasını vicdansızca kuyuda bırakmak" ve ustasının ölümüne sebebiyet verdiğini düşünmek Cem'i yıllarca rahatsız eder (Pamuk, 2016, s.91).

Sadece Cem değil, romanda yer alan pek çok karakter de yaptıkları veya sebep oldukları işlerden dolayı hayatlarını çekilmez hale getirirler. *Uçurtma Avcı*'sındaki Baba'ya benzer şekilde, Cem'in babası Akın da siyasi görüşleri ve gönül ilişkileri nedeniyle ömür boyu sürecek sorunlar yaşar. Gençlik yıllarında aktif olarak yer aldığı sol bir örgütte, Gülcihan ile yaşadığı ilişki nedeniyle davaya ihanet etmekle suçlanır. Aslında Akın, sadece örgüt ilkelerine ve kurallarına değil, aynı zamanda evli olduğu için karısına da ihanet etmiştir. Karısına bu ilk sadakatsizliği olmakla kalmaz daha sonraki yıllarda oğlunun annesini bir kez daha terk ederek başka bir kadınla evlenir ve sürekli evden ve oğlundan uzak kalması Cem'de manevi yaralar açar.

Gülcihan'ın Cem ile bir gecelik kaçamağı sırasında evli olduğu Turgay da, Gülcihan'ın Akın'la olan ilişkisinden sonra evlendiği örgüt liderinin kardeşidir ve ölmüş abisinin eski karısı ile evlenmiş olmaktan dolayı mutsuz olduğu açıktır. Cem'in babası Akın ile geçmişte ilişkisi olduğu halde, Cem ile de bir gece beraber olan Gülcihan'ın bu ilişkisinden doğan Enver, babasının Turgay değil de Cem olduğunu öğrendikten sonra duyduğu derin üzüntü ile öfke krizleri geçirir ve annesini uzun süre iffetsizlik ile suçlar. Turgay, Enver'in kendi çocuğu olmadığını ve Gülcihan'ın kendisini aldattığını hiçbir zaman öğrenememesine rağmen aslında Enver ile iyi bir baba-oğul ilişkisi olmaz. Bu tatsız ilişkiye rağmen Enver annesine ve biyolojik babasına kızgınlık duyar ve bu ruh hali onu biyolojik babası olan Cem'i öldürmeye kadar götürür.

Her iki romanda da yaygın olarak işlenen ihanet ve utanç temasının yanı sıra romanlarda öne çıkan bir başka konu da "bize ne yapıp yapmayacağımızı söyleyen güçlü ve kararlı bir baba" isteği etrafında şekillenen baba-oğul ilişkileridir (Pamuk, 2016, s.115). Her iki romandaki baba karakterleri yani Baba ve Akın kendi iç dünyaları ile meşgul ve çocuklarına karşı mesafelidirler. Amir ve Cem'in özellikle küçük yaşlarda ihtiyaç duydukları baba sevgisini, ilgisini ve şefkatini sağlayan iki karakter, Amir için Rahim Han olurken Cem'e de Mahmut Usta babasından göremediği ilgiyi ve özeni gösterir. Preston'un da (2017) altını çizdiği gibi Cem, baba vekili olarak Mahmut'u yavaş yavaş benimserken kendisine hikayeler anlatan ve sürekli beraber olduğu Mahmut Usta'nın zaman zaman sinirlenmesini ve bağırmasını da hoş görür. Gerçekten de hem Mahmut Usta, çocuğu olmadığı için tüm enerjisini ve dikkatini sürekli 'oğlum' diye hitap ettiği Cem'e verdiği için, Günay-Erkol (2019) da Cem'in uzun zamandır aradığı baba sevgisini Mahmut Usta'dan bulduğunu belirtir (s.175). Tıpkı Cem ve Mahmut Usta arasındaki ilişki gibi Amir de babasından bulamadığı alakayı, aynı Mahmut Usta gibi çocuksuz ve bekar olan Rahim Han'dan görür. Edebiyata karşı ilgisini babası hayal kırıklığı ve küçümseme ile karşılarken, Rahim Han Amir'in yazdıklarını ciddiye alan, cesaretlendiren kişi olur. Yıllar sonra Rahim Han'ın kendisine bıraktığı mektupta kendisine "babanın sana karşı ne kadar katı davrandığını biliyorum. Sevgisini kazanmak için nasıl çabaladığını, ne acılar çektiğini gözlerimle gördüm" diyen Rahim Han'ın aslında her şeyin farkında olduğunu ve kendisini bu vicdan azabından kurtarmak için çağırdığını öğrenir (Hosseini, 2003, s.305). Hem Mahmut Usta hem Rahim Han, Cem ve Amir'e hiçbir zaman sahip olamadıkları oğulları gibi davranırken Cem ve Akın ile Amir ve Baba ancak çok sonraları yakınlaşabilir.

Baba-oğul ilişkilerini irdelerlerken Pamuk ve Hosseini'nin benzer şekilde romanlarına kattıkları çok önemli bir başka unsur da her iki yazarın da Firdevsi'nin *Şehname* eserine, özellikle de Rüstem ve Sührab hikayesine yaptıkları atıf ve göndermelerdir. Bu hikayenin yanı sıra, *Kırmızı Saçlı Kadın*'da Sofokles'in Oidipus'u, Hazreti İbrahim'in oğlu İshak'ı kurban etme hikayesi, Hazreti Yusuf'un kuyu hikayesi, Shakespeare'in Hamlet'i de romanda yer bulur. Rüstem ve Sührab'ın hikayesi, Hassan'ın ve özellikle Amir'in en sevdiği öyküdür ve zaten bu nedenle Hassan doğan çocuğuna Sührab adını vermiştir. Öte yandan Cem, Rüstem ve Sührab, Oidipus, menkıbeler, efsaneler ve Hamlet ile ilk bilgilerini Öngören'de ustasından gizli gittiği İbretlik Efsaneler Tiyatrosunda Gülcihan'ın oyunculuğu ile edinir. Özellikle bilmeden babasını öldüren Oidipus'tan ve yine bilmeden oğlu Sührab'ı öldüren Rüstem'den çok etkilenir. İran'a yaptığı bir ziyarette kapalı bir ortamda içtiği alkollü içki, Mahmut Ustayı aklına getirir "Tuhaf bir 'baba' özlemi ve öfkesi ruhunu sarar, bir akıl karışıklığına kapıldığını" hisseder (Pamuk, 2016, s.104). Bu ruh halinde duvarda gördüğü bir babanın oğlunu kucağına alıp ağladığı takvimden çok etkilenir ve bu resmin *Şehname*'de Rüstem'in Sührab'ı öldürme sahnesini tasvir etmiş olduğunu öğrenir. Bu resim sadece Öngören anılarını canlandırmakla kalmaz Rüstem ve Sührab'ın hikayesi ve Oidipus onun en önemli takıntısı ve tutkusu haline gelir. Türkçesini bulduğu *Şehname* ve *Oidipus*'u tekrar tekrar okur ve "Oidipus ve Sührab'ı birbirlerine benzeten, onları kardeş

kılan, babasızlık ve yeni bir baba bulma heyecanıydı” diye düşündüğü için her iki öyküde de kendisini bulur (Pamuk, 2016, s.116). Avrupa'nın pek çok yerinde ve İstanbul'da bu öyküleri betimleyen tabloları sergileyen müzeleri ziyaret eder ve Oidipus'un yaşadığı kent olarak bilinen Yunanistan'daki Thebai'ye gider.

Her iki romanda da bu efsane ve öyküler romanın olay örgüsüne dair pek çok ipucu ve işaret vermektedir. Brooks'un (2017) *Kırmızı Saçlı Kadın*'da babayı öldürme ve evladı öldürme konularını ele alan hem Rüstem ve Sührab hem Oidipus'un yansımaları bulunduğunu söyler ama aynı şekilde *Uçurtma Avcısı*'nda da bahsedilen hikayelerin işaretleri bulunmaktadır. Preston'un da (2017) değindiği gibi *Uçurtma Avcısı* da baba-oğul ilişkilerini acı veren bir yoğunlukla ele alır ve bu romandaki erkeğe tecavüz ve kör etme gibi olaylar bahsedilen efsane ve öyküleri çağrıştırır. *Kırmızı Saçlı Kadın*'da anlatılan baba-oğul ilişkileri, bahsedilen eski destanlarda ve öykülerde geçen evlat cinayeti, baba cinayeti, anne ile ilişki çağrışımları, kör etme gibi ağır konular ile benzerlik gösterir. Romanlardaki benzerliklerin en önemlilerinden birisi Enver'in babası Cem'i Oidipus'un babasını öldürmesi gibi öldürmesidir. Ama kavgada Cem'in de Rüstem'in oğlu Sührab'ı öldürmesi gibi kendi öz oğlu Enver'i öldürebileceği gerçeği de açıktır. Babasının metresi olan kadınla geçirdiği saatlerin etkisindeki (Günay-Erkol, 2019, s.176) Cem'in Mahmut Usta'yı ölüme terk etmesi de bu bağlamda büyük benzerlik gösterir. Çünkü Cem, kendisine öz babası gibi davranmış bir adamı metrelerce aşağıda kuyunun içinde bırakarak ve öldüğünü düşünerek kaçmıştır (Genç, 2017). Hazreti Yusuf'un ve Oidipus'un öykülerinin *Uçurtma Avcısı*'a yansması ise Hassan'ın Assefi kör etmekle tehdit etmesi bu tehdidin yıllar sonra oğlu Sührab tarafından gerçekleştirilmesi şeklinde görülür. Hem Hassan'a hem Sührab'a tecavüz eden Assefi, Oidipus'un babası Kral Laipos'a benzerken, Cem'in, babasının 7-8 yıl önce ilişkisi olan kadınla yatması, Gökmar'ın (2017) dediği gibi Oidipal bir üçgeni akla getirecek şekilde Oidipus'un annesi Jocasta ile bilmeden evlenmesine benzer.

Sadece tematik olarak değil, olay örgüsünde de iki roman arasında pek çok benzerlik bulmak mümkündür. Hem Amir hem Cem pişmanlıkları ve utançları nedeniyle o kadar bunılır o kadar çaresiz hissederler ki ikisi de uykusuzluk hastalığından mustarip olurlar. Cem ve Amir arasındaki ikinci benzerlik ise ikisinin de edebiyata karşı duyduğu ilgi ve tutkudur. Amir'in babasının arzusunun aksine spora yeteneği olmadığını anladıktan sonra okuldaki şiir yarışmaları ve annesinin kitapları ile başlayan edebiyata olan ilgisi önce öykü yazmaya, Amerika Birleşik Devletlerine göç ettikten sonra da Yaratıcı Yazarlık eğitimi ile romana yönelir ve ünlü bir romancı olur. Babasının yazarlık ile geçindirilemez düşüncesinin tersine, maddi durumu gittikçe iyileşir. Cem de Beşiktaş'ta bir kitapçıda çalışırken edindiği okuma alışkanlığını ve edebiyata olan ilgisini *Şehname* ve *Oidipus*'u sürekli okumasına rağmen Jeoloji eğitimi aldığı için ve işleri dolayısıyla istediği düzeyde sürdüremez. Gençliğinde en büyük isteklerinden biri olan yazarlığı “Türkiye'nin Jeolojik Yapısı” adlı bir kitap yazarak yerine getirmek ister ancak bir türlü fırsat bulamaz. Cem'in oğlu Enver de asıl mesleği muhasebeciliğe rağmen şiirleri dergilerde yayınlanmaktadır ve babasını öldürdükten sonra girdiği hapisyanede yazar olmaya karar verir.

Romanlardaki bir başka ortak öge de Amir, Soraya ile evliliğinde Cem ise Ayşe ile olan evliliğinde çocuk sahibi olamamalarıdır. Her iki çift te yıllarca sürecektir muayene, tahlil ve tedavi uğraşlarına rağmen çocuk sahibi olamadıkları gibi bu çabalar hem fiziksel olarak, hem psikolojik olarak hem de maddi anlamda çok yorucu ve yıpratıcı olur. Ayrıca “cinsel yaşamınızı bir yabancıyla en mahrem ayrıntıları ile konuşma rezilliğine katlanmak” da başlı başına bir sıkıntı olur (Hosseini, 2003, s.190). Uzun süreçlerin sonunda çocukları olmayacağına ikna olan ve kabullenen iki çift te sonunda Amir ve

Soraya'nın Sührab'ı evlat edinmesi ve Cem ve Ayşe'nin çocukları gibi özen gösterdikleri şirketlerine Sührab adını koymaları ile aynı noktada buluşur.

Bir başka analogi de her iki romanda da birer karakterin gözünden vurulmasıdır. Daha önce belirtildiği gibi Hassan, kendisini ve Amir'i sıkıştıran Assef ve çetesinden onu sapanla vurarak 'Tek Gözlü Assef yapacağı tehdidi ile kurtulur. Assef'i yıllar sonra Hassan'ın oğlu Sührab, amcası olduğunu bilmeden Amir'i kurtarmak için sapanla gözünden pirinç bir topla kör eder ve bu durum Enver'in, babası Cem'i kendi tabancası ile sol gözünden vurarak öldürmesine benzer. Amir ve Hassan'ın altında çok vakit geçirdikleri bir nar ağacı varken, Cem'in hayatında da Öngören'de çalıştığı bir ay boyunca gölgesinde dinlendiği hayal kurduğu bir ceviz ağacı bulunmaktadır.

Romanlardaki ağır ve depresif havayı oluşturan bir başka benzerlik ise *Uçurtma Avcısı*'nda Afganistan'da 1973 yılında, *Kırmızı Saçlı Kadın*'da ise Türkiye'de 1980'de olan askeri darbelerin doğrudan ve dolaylı olarak karakterlerin ve özellikle Amir'in babasının ve Cem'in babası Akın'ın hayatlarını etkilemesidir. Baba, 1973'de darbe ile başlayan ve Afganistan'ın Sovyetler Birliği tarafından işgal edilmesi, önce Kuzey İttifakının sonra Taliban'ın güç kazanması ve en sonunda kısmen demokrasiye geçilmesi süresince liberal düşünceleri sebebiyle ülkesini terk etmek zorunda kalırken, Akın'da Türkiye'nin geçirdiği sancılı süreçte sol görüşleri nedeniyle hapse atılır ve sevdiği kadından ayrılmak zorunda kalır.

Kadın karakterler söz konusu olduğunda Sanaubar ve Gülcihan'ın benzerliğinden söz etmek gerekir. Her ne kadar *Uçurtma Avcısı*'nda esas karakterlerden biri olmasa da Sanaubar tıpkı Gülcihan gibi toplum içinde çok da olumlu karşılanmayan bir gruba yani gezici bir kumpanyaya katılır. Soraya'nın annesi Jamila da çok iyi şarkı söyleyebilmesine rağmen Afganistan'da ve hatta Amerika'daki Afgan topluluğunda bir kadının şarkı söylemesi hiç hoş karşılanmayacağı düşüncesi ile asla başkalarının yanında şarkı söylememektedir. Soraya'nın da daha önce bir erkekle kaçmasının verdiği suçluluk duygusunu evlenmeden önce Amir'e itiraf ederek azaltırken, Amir utançını karısı dahil hiç kimse ile paylaşmamaktadır. Çok benzer bir suçluluk duygusu ile Cem de çok uzun yıllar Öngören'de geçirdiği kısa zamandan karısına hiç bahsetmez. Ancak her iki romanda da kahramanların gerçeği saklamak için gösterdikleri özen ve dikkate rağmen bazı insanların gerçeği bildiği de ortaya çıkar. *Kırmızı Saçlı Kadın*'daki Sırrı, Gülcihan ve Enver, Cem'in yıllarca saklamak için uğraştığı ve azap duyduğu olayın gerçeğini bilen insanların sadece bazılarıdır. Öte yandan Amir kendisine eza veren ve hatta hayatına zaman zaman karabasan olan olayı hem Rahim Han'ın hem Hassan'ın bildiğini öğrenir. Aslında Cem ve Amir insanlardan utanç duydukları olayları saklamaya çalışırken kendileri hayatlarındaki en önemli olaylardan bihaber olmuşlardır. Amir, Hassan'ın kardeşi olduğunu ve Sührab isimli bir yeğeni olduğunu ancak 20 yıl sonra öğrenirken, Cem'in de ne Gülcihan'ın babasının eski sevgilisi olduğundan ne Enver isimli bir oğlu olduğundan ne de Mahmut Usta'nın o olayda ölmediğinden haberi vardır. Zaten en sonunda da Mahmut Usta ile beraber kazdıkları ve içinde Mahmut Usta'yı ölüme terk ettiği kuyuda ölmesi de dikkat çekici başka bir olaydır.

Romanlarda sadece insanlar değil şehirler de değişir. Onlarca yıl süren işgallerden, kabile savaşlarından ve etnik çatışmalardan sonra Kabil yakılıp yıkılmıştır. İstanbul ise muazzam bir ekonomik gelişme ile çok büyümüştür. Bu değişimlerin en acımasız sonucu ise Amir'in ve Cem'in çocukluk anılarının yok olmasıdır. Hem Amir yıllar sonra Taliban devrinde harap olmuş Kabil'i ve evlerini bir kez daha görmek durumunda kalırken Cem de aynı şekilde uzun yıllar gitmemek için dirense de en sonunda Öngören'e gitme arzusuna direnemez. Uzun yıllar babaları ile sağlıklı ilişki kuramayan Cem ve Amir ancak sonraları daha yakın olabilmek ve birbirlerini anlama şansı bulurlar.

Ancak hem Cem'in babası Akın, hem de Amir'in babası çok uzun olmayan hastalık devrelerinden sonra hayatlarını kaybederler. İki baba figüründen biri olan Mahmut Usta da aslında Cem'in sebep olduğu kazadan Gülcihan sayesinde kurtulduğu halde Cem dönmeden önce ölmüştür. Amir'in babası gibi olan Rahim Han ise Amir Afganistan'a gittikten hemen sonra ölür.

Sonuç olarak görülmektedir ki hem Hosseini'nin *Uçurtma Avcısı* hem Pamuk'un *Kırmızı Saçlı Kadın* romanı esas olarak baba katli, evlat katli, kör etme gibi konuları içeren Oidipus, Rüstem ve Sührab, Hazreti Yusuf gibi hikayelere yapılan atıflar ve göndermeler ile ağırlıklı olarak baba-oğul ilişkilerini ve bu bağlamda baba sevgisi, ilgisi ve şefkatinden yoksun çocukların kederini ortaya koymaktadır. Rahim Han ve Mahmut Usta, romanların başkarakterleri olan Amir'e ve Cem'e babalarının göstermediği alakayı ve özeni göstermeye çalışsalar da bu çocuklarının hayat boyu sürecektir travmaları için yeterli olmaz. Amir ve Cem, zincirleme olarak kendilerini ömür boyu utanca ve pişmanlığa sürükleyen hataları nedeniyle, Amir'in yazar olarak, Cem'in ise mühendis ve işadamı olarak çok başarılı olmalarına rağmen yaşamları boyunca sıkıntı çektikleri görülür. Sadece Amir ve Cem değil, romanlarda yer alan karakterlerin hemen hepsi yani *Uçurtma Avcısı*'ndaki Baba, Sanaubar, Soraya ve Ali, *Kırmızı Saçlı Kadın*'daki Gülcihan, Enver ve Turgay gibi karakterlerin de bazen kendilerinin bazen eşlerinin, arkadaşlarının, kardeşlerinin veya tanıdıklarının eylemleri nedeniyle utanç ve pişmanlıkları görülür ve acı çekerler. Eylemlerinden tek pişmanlık ve acı duymayan kişi ise biyolojik babasını öldürdüğü halde onun mirasçısı olan ve hapishanede kitap yazmaya hazırlanan Enver'dir.

Kaynakça

- Brooks, G. (2017, October 16). In Orhan Pamuk's new novel, a youthful obsession yields a haunted life. *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/2017/10/16/books/review/red-haired-woman-orhan-pamuk.html>
- Genç, K. (2017, November 16). Fathers and sons. *The Nation*. <https://www.thenation.com/article/archive/orhan-pamuks-fathers-and-sons/>
- Göknar, E. (2017, August 22). A Turkish woman in the Oedipus complex: Orhan Pamuk's "The Red-Haired Woman." *Los Angeles Review of Books*. <https://lareviewofbooks.org/article/a-turkish-woman-in-the-oedipus-complex-orhan-pamuks-the-red-haired-woman/>
- Günay-Erkol, Ç. (2019). Insidious trauma and traumatized masculinities in Orhan Pamuk's "The Red-Haired Woman." In F. Çiçekoğlu, & Ö.Turan (Eds.), *The dubious case of a failed coup: Militarism, masculinities, and 15 July in Turkey* (pp.169-187). Palgrave Macmillan.
- Hoby, H. (2013, June 1). Interview with Khaled Hosseini: 'If I could go back now, I'd take The Kite Runner apart'. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/books/2013/jun/01/khaled-hosseini-kite-runner-interview>
- Hosseini, Khaled. (2003). *Uçurtma avcısı*. (Çev. P.Özgören). Everest.
- Nayepour, K. (2018). The uses of storytelling in Khaled Hosseini's "The Kite Runner." *Hacettepe University Journal of Faculty of Letters*, 35(1), 52-60.
- O'Brien, S. (2018). Translating trauma in Khaled Hosseini's "The Kite Runner." *Transnational Literature*, 10(2), 1-12. <http://fhrc.flinders.edu.au/transnational/home.html#o>
- Pamuk, O. (2016). *Kırmızı saçlı kadın* (The Red-Haired Woman). Yapı Kredi Yayınları
- Preston, A. (2017, September 3). The Red-Haired Woman review – Orhan Pamuk finds truth at the bottom of a well. *The Observer*. <https://www.theguardian.com/books/2017/sep/03/the-red-haired-woman-by-orhan-pamuk-review-secrets-of-fatherhood>